

KIRJALLINEN KYSYMYS 314/2012 vp

Vanhuspalvelulain edistyminen ja sisältö

Eduskunnan puhemiehelle

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite vanhuspalvelulain valmistelusta. Hallituksen esitys laista on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2012. Eläkeläisjärjestöiltä on tullut lukuisia yhteydenottoja vanhuspalvelulain sisältöön ja aikataulutukseen liittyen. Vanhustyökenttä ja omaiset odottavat selkeyttä ja parannusta vanhuspalveluihin uuden lain myötä.

Eläkeliitto on kannanotossaan 23.11.2011 todennut, että vanhuspalvelulakiin on sisällytettävä henkilöstömitoitukset ja sanktiot laiminlyönteistä. Sen tulee mahdollistaa asiakaslähtöinen kehittämistyö, lähipalvelujen säilyttäminen ja ikäihmisten tasavertaiset osallistumismahdollisuudet omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon.

Kunnille on taattava riittävät resurssit lain toimeenpanon turvaamiseksi. Kuntaliiton arvio la-

kiluonnoksen kustannuksista on kuitenkin kaksinkertainen sosiaali- ja terveysministeriön laskelmiin nähden.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mikä on vanhuspalvelulain todellinen kustannustaso, jolle sen sisällön suunnittelu perustuu,

aiotaanko vanhuksille taata ulkoilumahdollisuus sekä muistisairaille vanhuksille oikeus hoitopaikkaan ja

sisällyttääkö hallitus henkilöstömitoituksen lakiesitykseen?

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 2012

Katri Komi /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Katri Komin /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 314/2012 vp:

Mikä on vanhuspalvelulain todellinen kustannustaso, jolle sen sisällön suunnittelu perustuu,

aiotaanko vanhuksille taata ulkoilumahdollisuus sekä muistisairaille vanhuksille oikeus hoitopaikkaan ja

sisällyttääkö hallitus henkilöstömitoituksen lakiesitykseen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Viime keväänä julkistettiin lakiluonnos iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta. Lakiluonnoksesta saadun palautteen perusteella oli ilmeistä, että lain jatkotyöstäminen vaati monien lain sisältöön liittyvien asioiden tarkempaa arviointia.

Tätä varten asetin marraskuussa 2011 ohjausryhmän, joka koostui muun muassa gerontologisen tutkimuksen, perus- ja ihmisoikeuksien, sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän ja sen valvonnan, kuntatalouden ja -hallinnon sekä valtiontalouden huippuasiantuntijoista. Ryhmässä olivat edustettuina myös vanhus- ja eläkejärjestöt sekä alan työntekijä- ja työnantajajärjestöt. Kuten tapana on, myös tämä ohjausryhmä työskenteli itsenäisenä valmisteluena ilman ministeriön poliittisen johdon ohjausta. Ohjausryhmä luovutti minulle 19.4.2012 yksimielisen mietintönsä, jonka sisältämä uusi lakiluonnos poikkeaa monilta osin keväällä 2011 julkistetusta luonnoksesta.

Lakiluonnoksen tarkoituksena on parantaa ikääntyneen väestön hyvinvointia, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista sekä mahdollisuuksia osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja palveluiden kehittämiseen kunnassa. Tarkoitus on myös parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada tarpeitaan vastaavaa tukea ja palveluja silloin, kun hänen heikentynyt toimintakykynsä sitä edellyttää sekä vahvistaa iäkkään henkilön mahdollisuutta vaikuttaa palvelujensa sisältöön ja tehdä niihin liittyviä valintoja. Ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä ja iäkkäällä henkilöllä henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on merkittävästi heikentynyt ikääntymisen myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien vuoksi tai ikääntymiseen liittyvän rappeutumisen johdosta.

Lakiluonnos asettaa kunnille useita yleisiä velvoitteita. Kunnan on laadittava suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn sekä itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi, arvioitava säännöllisesti palvelujen laatua ja riittävyyttä palvelunkäyttäjien ja heidän omaistensa sekä palveluiden parissa työskenteleviltä kerättävän palautteen avulla, osoitettava toimintaan riittävät voimavarat, hankittava käyttöönsä riittävää monialaista asiantuntemusta, huolehdittava osaavasta johtamisesta sekä asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä.

Ohjausryhmän ehdotuksessa painotetaan ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämistä, jotta iäkkäiden kyky elää itsenäistä elämää säilyy hyvänä mahdollisimman pitkään. Siinä vaiheessa, kun iäkkään henkilön toimintakyky heikkenee, hänellä on oi-

keus saada palvelutarpeensa arvioiduksi viipymättä, kokonaisvaltaisesti ja yhteistyössä monialaisen ammattihenkilöstön kanssa. Iäkkäällä henkilöllä on myös oikeus saada päätös palvelujen myöntämisestä ja päätöksen mukaiset palvelut säädetyn määräajan puitteissa. Lakiluonnos sisältää lisäksi säännökset palvelutarpeiden arviointia ja niihin vastaamista ohjaavista periaatteista, palvelusuunnitelmasta sekä vastuutyöntekijästä, joka on nimettävä runsaasti palveluja tarvitsevalle iäkkäälle henkilölle.

Lakiluonnoksessa on useita palvelujen laadun varmistamiseen tähtäviä säännöksiä. Henkilöstön määrän, asiantuntemuksen ja tehtävärakenteen on vastattava asiakkaiden määrää ja heidän toimintakykynsä edellyttämää palvelun tarvetta. Toimintayksikössä on oltava vastaava johtaja, joka vastaa palvelujen laadusta. Toimitilojen on oltava riittävät ja olosuhteiltaan sopivat asiakkaiden tarpeisiin nähden. Toimintayksikössä on järjestettävä omavalvonta palvelujen laadun varmistamiseksi. Omavalvonnan lisäksi laissa säädettäisiin myös viranomaisvalvonnasta ja toimienpiteistä valvonnassa havaittujen puutteiden

korjaamiseksi. Ohjausryhmän näkemyksen mukaan henkilöstön määrän ja hoidon laadun varmistamista koskevat säännökset antavat viranomaisvalvonnalle ja suositusluonteiselle ohjaukselle huomattavasti nykyistä vahvemman pohjan, jota voidaan tarvittaessa vahvistaa asetuksella. Ohjausryhmän esitykseen sisältyy asetuksen antovaltuus.

Ohjausryhmän sihteeristön alustavan arvion mukaan lain kustannusvaikutukset olisivat kehyspäättöksen mukaiset. Arvio täsmentyy lopullisen hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.

Ohjausryhmän ehdotus on paraikaa laajalla lausuntokierroksella. Vasta lausuntokierroksen jälkeen on poliittisen päätöksenteon aika. Nyt on tärkeää, että lausunnon antajat ja kaikki asiasta kiinnostuneet tutustuvat ohjausryhmän ehdottaman lakiluonnoksen ja sen perustelujen muodostamaan kokonaisuuteen. Se on edellytys rakentavan palautteen antamiselle ja ennakkoasenteista vapaalle julkiselle keskustelulle. Etenkin palaute henkilöstömitoituksesta katsotaan hyödylliseksi.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2012

Peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 314/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Katri Komi /cent:

Vilken är den faktiska kostnadsnivån för lagen om äldreomsorg från vilken beredningen av innehållet i den utgår och

har man för avsikt att garantera äldre personer möjligheter till rekreation och äldre personer som lider av minnessjukdomar rätt till en vårdplats samt

tar regeringen med personaldimensioneringen i lagförslaget?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Förra våren publicerades ett utkast till lag om tryggnad av tillgång till social- och hälsovårdstjänster för äldre personer. På grundval av den respons som gavs om utkastet till lag är det uppenbart att den fortsatta beredningen av lagen kräver en noggrannare värdering av ett flertal ärenden som är relaterade till innehållet i lagen.

För detta ändamål tillsatte jag i november 2011 en styrgrupp som bestod av spetsexperts inom bl.a. den gerontologiska forskningen, de grundläggande och mänskliga rättigheterna, social- och hälsovårdssystemet och tillsynen av det, kommunekonomin, kommunförvaltningen och statsförvaltningen. I gruppen fanns också företrädare för äldre- och pensionsorganisationerna och arbetstagar- och arbetsgivarorganisationerna inom branschen. Såsom brukligt är utförde även den här styrgruppen sitt arbete som ett självständigt beredningsorgan utan styrning av den politiska ledningen för ministeriet. Den 19 april 2012

överlämnade styrgruppen till mig sitt enhälliga betänkande som innehåller ett nytt utkast till lag vilket till många delar avviker från det utkast som publicerades våren 2011.

Syftet med utkastet till lag är att förbättra den åldrande befolkningens välfärd, funktionsförmåga och självständiga livsföring samt möjligheterna att delta när kommunen bereder beslut och utvecklar service som påverkar de egna levnadsförhållandena. Syftet är också att förbättra den äldre personens möjligheter att få stöd och service i enlighet med behoven när den nedsatta funktionsförmågan så kräver och att förbättra den äldre personens möjligheter att påverka serviceinnehållet och fatta beslut som gäller servicen. Med den åldrande befolkningen avses den del av befolkningen som är i ålder som berättigar till ålderspension och med en äldre person sådan person vars fysiska, kognitiva, psykiska eller sociala funktionsförmåga är nedsatt på grund av sjukdomar som börjat, blivit fler eller försämrats i och med åldrandet eller fysiskt förfall som beror på åldrandet.

I utkastet till lag åläggs kommunerna ett flertal allmänna skyldigheter. Kommunen ska göra upp en plan för förebyggande av den åldrande befolkningens välfärd, hälsa, funktionsförmåga och självständiga livsföring. Kommunen ska också regelbundet utvärdera servicens kvalitet och tillräcklighet med hjälp av den respons som samlas in bland serviceanvändarna och deras anhöriga samt dem som arbetar med service, anvisa tillräckligt med resurser för verksamheten, skaffa multiprofessionell sakkunskap som ska stå till buds i kommunen och se till att ledningen är sakkunnig. Till kommunens uppgifter ska också höra att tillsätta ett äldreåd och sörja för dess verksamhetsbetingelser.

I styrgruppens förslag accentueras främjandet av den åldrande befolkningens välfärd, hälsa och funktionsförmåga så att de äldres förmåga att leva ett självständigt liv upprätthålls så länge som möjligt. I den fas då de äldres funktionsförmåga försvagas har de rätt att få en bedömning av servicebehovet utan dröjsmål, på ett helhetsinriktat sätt och i samråd med en multiprofessionell och yrkesutbildad personal. En äldre person har också rätt att få ett beslut om beviljandet av tjänster inom den angivna tidsfristen. Tjänsterna i enlighet med beslutet ska dessutom tillhandahållas snabbare. Utkastet till lag innehåller också bestämmelser om de principer som ska styra bedömningen av servicebehoven och tillmötesgåendet av dem och om serviceplanen. Enligt utkastet till lag ska kommunen också utse en arbetstagar till ansvarig för tillhandahållandet av tjänster för en äldre person som i stor omfattning är i behov av tjänster.

I utkastet till lag finns ett flertal bestämmelser som syftar till kvalitetssäkring. Det ska finnas personal som till antal, behörighet och uppgiftsstruktur svarar på de befintliga behoven gällande antalet äldre klienter och de servicebehov som personernas funktionsförmåga förutsätter. På en verksamhetsenhet som betjänar äldre ska det finnas en ansvarig chef som ansvarar för kvaliteten på tjänsterna. Lokalerna ska vara tillräckliga och förhållandena vad gäller dem ska vara lämpliga med tanke på klienternas behov. På verksam-

hetsenheterna ska ordnas egenkontroll för att säkerställa kvaliteten på tjänsterna. Förutom egenkontrollen kommer det i lagen att föreskrivas även om myndighetstillsynen och om åtgärder för att rätta till brister som har upptäckts vid tillsynen. Enligt styrgruppen bildar de bestämmelser som gäller säkerställandet av antalet personal och kvaliteten i vården en bas för myndighetstillsynen och den rekommendationsbaserade styrningen vilken är markant starkare än den nuvarande. Den kan vid behov ytterligare stärkas genom bestämmelser som utfärdas genom förordning. I styrgruppens förslag ingår ett bemyndigande att utfärda förordning.

Enligt en preliminär bedömning av styrgruppens sekretariat kommer kostnadseffekterna av lagen att vara i enlighet med rambeslutet. Bedömningen preciseras i samband med den slutliga beredningen av regeringens proposition.

Styrgruppens förslag är för närvarande på bred remiss. Först efter remissförfarandet är det dags för politiskt beslutsfattande. För närvarande är det viktigt att de som ger utlåtanden och alla som är intresserade av ärendet bekantar sig med styrgruppen förlag till utkast till lag och med det komplex som bildas av motiveringarna till det. Det här är en förutsättning för en konstruktiv responsgivning och en fördomsfri och öppen offentlig debatt. Framför allt responsen om personaldimensioneringarna anses vara nyttig.

Helsingfors den 16 maj 2012

Omsorgsminister Maria Guzenina-Richardson